በኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ
የ ፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት

የሰ/መ/ቁጥር 243822

ቀን ፡- ጥቅምት 08 ቀን 2017 ዓ/ም

ዳኞች፡- እትመት አሰፋ

ደጀኔ አያንሳ

ኑረዲን ከድር

መላኩ ካሳዬ

ሀብታሙ እርቅይሁን

አመልካቾች፡- 1. አያል ደምሴ - አልቀረቡም

2. እታለም ደምሴ

ተጠሪ ፡- ቢሳት ደምሴ - ወኪል ደሳለኝ ቢሰጥ

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

ፍርድ

ጉዳዩ ውርስን የሚመለከት ሲሆን የወራሽነት ማስረጃ ማውጣት ተፈጻሚ በሚሆነው የይርጋ ድንጋጌ ተፈጻሚነት ላይ ያለውን ውጤት የሚመለከት ነው፡፡ አመልካቾች የአማራ ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ችሎት የሰጠው የመጨረሻ ውሳኔ ላይ መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ተፈጽሞበታል በሚል የሰበር አቤቱታ በማቅረባቸው የተደረገ ክርክር ነው፡፡ በሥር ፍርድ ቤት አመልካቾች ከሳሾች፣ ተጠሪ ተከሳሽ ሆነው ተከራክረዋል፡፡ አመልካቾች ግንቦት 02 ቀን 2014 ዓ/ም ጽፈው ባቀረቡት ክስ የሟች እናታቸው ሟች እማሆይ አሰለፍ ኃይሌ የውርስ ሀብት የሆነው የገጠር መሬት ለመካፈል ዳኝነት የጠየቁ ሲሆን ተጠሪ በበኩላቸው እናታችን የሞቱት መስከረም 14 ቀን 2011 ዓ/ም ነው፣ ክሱ እስከቀረበበት ጊዜ ድረስ ሲታሰብ ሦስት ዓመት ከሰባት ወር ስለሚሆን ክሱ በፍ/ሕ/ቁ. 1000(1) መሠረት በሦስት ዓመት ይርጋ ቀሪ ነው በማለት የይርጋ መቃወሚያ አቅርበዋል፡፡

ማስታወሻ፡ - ይህ የሰበር ችሎት ውሳኔ ሰነ ድ ለጥናትና ምርምር ሥራ ወይምለግንዛቤ እንጂ

ለፍርድ አፈጻጸምዓላማአያገለግልም!

የሥር ወረዳ ፍርድ ቤት በይርጋ መቃወሚያው ላይ ክርክርና ማስረጃ ከሰማ በኋላ ሚች እናታቸው መስከረም 14 ቀን 2011 ዓ/ም የሞቱ ሲሆን ተጠሪ ንብረቶችን ከዚህ ጊዜ ጀምሮ መያዛቸው በማስረጃ ተረጋግጧል፣ ክሱ እስከቀረበበት ግንቦት 02 ቀን 2014 ዓ/ም ድረስ ያለው ጊዜ ሲቆጠር ሦስት ዓመት ያለፈው በመሆኑ ክሱ በፍ/ሕ/ቁ. 1000(1) መሠረት በሦስት ዓመት ይርጋ ቀሪ ነው በማለት ወስኗል።የሥር ከፍተኛ ፍርድ ቤትና የክልሉ ሰበር ችሎት የአመልካቾችን የይግባኝና የሰበር አቤቱታ ባለመቀበል ሰርዘዋል።

የሰበር አቤቱታው የቀረበው በዚህ ውሳኔ ነው። አመልካቾች መጋቢት 4 ቀን 2015 ዓ.ም ጽፈው ያቀረቡት የሰበር አቤቱታ ይህን ውሳኔ በመቃወም የቀረበ ሲሆን ይዘቱም፡-የአመልካቾች ወላጅ እናት እማሆይ አሰለፍ ኃይሌ በሞት የተለዩት መስከረም 14 ቀን 2011 ዓ.ም ሲሆን አመልካቾች ወራሽነታችንን በደላንታ ወረዳ ፍርድ ቤት በመ/ቁ 0124410 በቀን 03/03/2012 ዓ.ም በአንድ አመት ጊዜ ውስጥ አረጋግጠናል፣ አመልካቾች እናታችን ከሞተች ግዜ ጀምሮ በ3 ወር ጊዜ ውስጥ ወራሽነታችንን ያሳወጅን በመሆኑ ወራሽነቱን በ 3 አመት ግዜ ውስጥ ያሳወጀ ወራሽ ደግሞ ክስ ሳይመስርት 3 አመት አልፎታል ተብሎ የይርጋ መቃወሚያ ሊነሳበት እንደማይችል የፌደራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በተለያዩ መዝቦች ላይ አስገዳጅ የህግ ትርጉም የሰጠበት በመሆኑ የ3 አመት ይርጋ ተፈጻሚ ሚሆነው በ3 አመት ጊዜ ውስጥ ወራሽነቱን ላላረጋገጠ ወራሽ ነው። ክርክር የተነሳበትን የውርስ መሬት ደግሞ መጀመሪያ ይዞት የነበረው ተጠሪ ሳይሆን የስር 3ኛ ከሳሽ የሆነው መኩሪያ ደምሴ ነበር፣በኋላ ግን ተጠሪና የስር 3ኛ ተከሳሽ በሌላ መዝገብ እስከ ክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ድረስ ተከራክረው በሰ/መ/ቁ 0331598 ውሳኔ የተሰጠው የካቲት 1 ቀን 2014 ዓ.ም ሲሆን ተጠሪም ይህን መሬት የያዘው ይህን ፍርድ ካገኘበት ከዚህ ከየካቲት 1 ቀን 2014 ዓ.ም ጀምሮ ነው፣ አመልካቾች በስር ደላንታ ወረዳ ፍርድ ቤት ክስ የመሰረትነው ደግሞ በቀን 02/09/2014 ሲሆን ተጠሪ አከራካሪውን መሬት በፍርድ ያገኘበትና እና አመልካቾች ክስ የመሰረትንበት የጊዜ ልዩነት ሲቆጠር 4 ወር ብቻ በመሆኑ ተጠሪ መሬቶቹን የያዘው ሚች ከሞተችበት እለት ጀምሮ እንደሆነ በመቁጠር ክሱ በይርጋ ታግዷል በማለት የተሰጠው ውሳኔ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ነው፣ የስር ፍርድ ቤቶች ውሳኔ ሊታረም ይገባል የሚል ነው።

የሰበር ሰሚው ችሎትም የአመልካቾችን የሰበር አቤቱታ መርምሮ አመልካቾች የወራሽነት መብታቸውን በህግ በተመለከተው ጊዜ ውስጥ ያረጋገጡ መሆናቸውን ፤ እንዲሁም አከራካሪው ይዞታና ንብረት በተጠሪ እጅ የገባው የአመልካቾች እናት እንደሞቱ ሳይሆን ከውሳኔ በኃላ ነው በሚል ያቀረቡት ክርክር ታልፎ የዳኝነት ጥያቄያቸው በይርጋ ይታገዳል ተብሎ የተሰጠው ብይንና ውሳኔ በፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት በሰበር መዝገብ ቁጥር 44237 እና በሌሎች ተመሳሳይ መዛግብት የተሰጠውን ትርጉም እንዲሁም ህጉን የተከተለ መሆን አለመሆኑን አጣርቶ ለመወሰን ተጠሪ መልስ እንዲያቀርቡ ታዟል።

ተጠሪ ነሀሴ 5 ቀን 2015 ዓ.ም የሰጡት መልስ ይዘትም፡- በስር ፍርድ ቤቶች በተደረገው ክርክር ክርክር የተነሳበትን ይዞታና ንብረት ተጠሪ እጅ የገባው ሚች እናችን እንደሞቱ ሳይሆን ተጠሪ ከስር 3ኛ ተከሳሽ ጋር እስከ ክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ድረስ ተከራክረው ውሳኔ ከተሰጠ ከየካቲት 1 ቀን 2014 ዓ.ም ጀምሮ ነው በሚል በስር ፍርድ ቤት ያላቀረቡት አዲስ መከራከርያ ከመሆኑም በላይ ግራ ቀኞችን በስር ፍርድ ቤት ያቀረብናቸው ምስክሮች አከራካሪውን ይዞታና ንብረት እናታችን ከሞተችበት ጊዜ ጀምሮ እስካሁን ድረሥ ይገፍው የምጠቀምበት ተጠሪ ስለመሆኔ መስክረዋል፣ አመልካቾች ያቀረቡት ክስ በወራሾች መካከል የተነሳ ክርክር በመሆኑ እና ክሱ የቀረበው ሚች ከሞቱ ከ3 ዓመት ከ7 ወር በኋላ በመሆኑ በ 3 ዓመት ይርጋ ቀሪ የሚሆን ነው፣ በመሆኑም የስር ፍርድ ቤቶች ውሳኔ ሊጸና ይገባል የሚል ነው።

የግራ ቀኙ ክርክር እና በየደረጃው ባሉ ፍ/ቤቶች የተሰጠው ውሳኔ በአጭሩ ከላይ የተገለጸው ሲሆን ይህ ችሎትም የወራሽነት ማስረጃ አስቀድሞ ማውጣት የውርስ ንብረቱን ለመረከብ ወይም ለመከፋፈል የሚቀርብ ክስ በይርጋ መብቱ ሳይታገድ በማናቸውም ጊዜ ለማቅረብ የሚያስችል ሕጋዊ ውጤት ያለው መሆን አለመሆኑን ከተገቢው ሕግ ጋር በማገናዘብ እንደሚከተለው መርምሮታል።

እንደመረመርነው አመልካቾች ያቀረቡት ክስ ተጠሪ የሚች እናታችን የገጠር መሬት ስለያዙ እንዲያካፍሉን ይወስንልን በማለት ዳኝነት የጠየቁ ሲሆን ተጠሪ የይርጋ መቃወሚያ እና ፍሬ ነገር ክርክር አቅርበዋል፤ የይርጋ ክርክሩ የቀረበው አመልካች ክሱን ለማቅረብ የክስ የማቅረቢያ ጊዜው አልፏል በሚል ነው። ይርጋ መብትን (extinctive prescription) እና መብትን ለማስከበር የሚቀርብ ክስን በጊዜ ገደብ ቀሪ የሚያደርግ (limitation of action) ነው። እንደክሱ መሠረት ዓይነት ተፈጻሚ የሚሆነው የይርጋ ደንብና ሕግ የተለያየ ነው። የቀረበዉ ክስ በይርጋ ቀሪ ሊሆን የሚገባ መሆን አለመሆኑን በመወሰን ረገድ ፍርድ ቤቶች መሰረት እንዲያደርጉ የሚጠበቅባቸዉ በከሳሽ ክስ ላይ የተመለከተዉን የክስ ምክንያት እንጂ ተከሳሽ ለይርጋዉ መሰረት ይሆናል በማለት በበኩሉ ያቀረበዉን ሌላ የክርክር ምክንያት አለመሆኑንም መገንዘብ ያስፈልጋል፤የቀረበው ጉዳይ ከገጠር እርሻ መሬት ይለቀቅልኝ ክስ ነው። ሁሉም የገጠር የእርሻ መሬት ጋር የተያያዘ የክስ ዓይነት ላይ ተመሳሳይ የይርጋ ደንብ ተፈጻሚ ሊሆን አይችልም። ክሱ ይዞታ እንዲለቀቅ የሚቀርብ የይዞታ መብትን ለማስከበር የሚቀርብ ክስ ወይም የገጠር መሬት ውርስ ይገባናል በሚል የቀረበ ክስ ወይም ከገጠር መሬት ጋር የተያያዘ ውልን መሠረት ያደረገ ክስ መሆኑ እየታየ እንደክሱ የዳኝነት መሠረት ክሱ በይርጋ ቀሪ የሚሆንበት ጊዜና ለጉዳዩ ተፈጻሚ የሚሆነው የይርጋ ደንብ ወይም ድንጋጌ የተለያየ ነው። ስለሆነም የክሱን መሠረት መለየት የይርጋ ክርክሩንም ሆነ ቀጣይ ያሉ ሂደቶችን ለመመራት አስፈላጊ መሆኑን መገንዘብ ያስፈልጋል።

የአመልካቾች ክስ በሌላ ወራሽ የተያዘን የውርስ ይዞታ ለመካፈል የቀረበ ነው፣ ለዚህ ክስ ተፈጻሚነት ያለው የይርጋ ደንብ በፍ/ሕ/ቁ. 1000(1) የተመለከተው የሦስት ዓመት ጊዜ ይርጋ ነው። የግራቀኙ ሚች እናታቸው እማሆይ አሰለፍ ኃይሌ መስከረም 14 ቀን 2011 ዓ/ም የሞቱ ሲሆን ተጠሪ ንብረቶችን ከዚህ

ጊዜ ጀምሮ መያዛቸው በሥር ፍርድ በማስረጃ የተረጋገጠ ፍሬ ነገር ነው፣ ፍሬ ነገርን በማስረጃ ለማጣራትና ማስረጃ ለመመዘን ሥልጣን የተሰጠው ፍርድ ቤት ያረጋገጠው ፍሬ ነገር መሠረታዊ የሕግ ስህተት የመመርመር ሥልጣን ብቻ ባለው ሰበር ችሎት ላይ ክርክር ሊቀርብበት አይችልም፤ ክሱ እስከቀረበበት ግንቦት 02 ቀን 2014 ዓ/ም ድረስ ያለው ጊዜ ሲቆጠር የሦስት ዓመት ጊዜ ያለፈው መሆኑን መገንዘብ ይቻላል።

አመልካቾች የወራሽነት ማስረጃ አስቀድመው ያወጡ መሆኑን በመግለጽ ክሱ በይርጋ ሊታገድ አይገባም በማለት ሰበር ሰሚ ችሎቱ በሰበር መዝገብ ቁጥር 44237 እና ሌሎች መዛግባት ላይ የሰጠውን ትርጉም መሠረት አድርገው ተከራክረዋል። የወራሽነት የምስክር ወረቀት መያዝ ወራሽ ተደርጎ ከመገመት ባለፈ የንብረት መብት የማይፈጥር መሆኑ፣ የውርስ ንብረት ጥያቄ ሲቀርብ የወራሽነት ማስረጃ መያዝ አለመያዝ ልዩነት ሳይኖረው በፍ/ሕ/ቁ. 1000(1) መሠረት የሶስት ዓመት ጊዜ ውስጥ የወራሽነት ጥያቄ ካልቀረበ ክሱ በይርጋ የሚታገድ ስለመሆኑና የሰበር ሰሚ ችሎት በመ/ቁ. 205248 (መ/ቁ. 44237፣38533 ወዘተ) የወራሽነት የምስክር ወረቀት የያዘ ሰው በማንኛውም ጊዜ የውርስ ንብረት ጥያቄ ማንሳት ይችላል በማለት የሰጠው ትርጉም በሰበር መዝገብ ቁጥር 243973 ላይ በሰባት ዳኞች ተለውጧል። በተሰጠው አዲስ ትርጉም መሠረት የውርስ ማጣራት ተጠናቆ ንብረቱ የጋራ ባልሆነበት ሁኔታ የወራሽነት ምስክር ወረቀት በመያዝ ብቻ የፍ/ሕ/ቁ. 1062 መሰረት በማድረግ ያለጊዜ ገደብ የክፍፍል ጥያቄ ሊነሳ አይችልም።

በመሆኑም አመልካቾች የወላጅ እናታቸው ሟች እማሆይ አሰለፍ ኃይሌ የውርስ ሀብት የሆነውን የገጠር መሬት ለመካፈል ዳኝነት የጠየቁ ሲሆን ተጠሪ ክሱ በፍ/ሕ/ቁ. 1000/1/ መሠረት የሦስት ዓመት ጊዜ ካለፈው በኋላ የቀረበ ክስ በመሆኑ ይርጋ የታገደ ነው ሲሉ የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ አቅርበዋል። አመልካቾች የወራሽነት ምስክር ወረቀት ያወጡ ቢሆንም የውርስ ሀብቱን በመያዝ አልተጠቀሙበትም፣ የውርስ ሀብቱ ከተጠሪ ከተያዘ ሦስት ዓመት ያለፈው ስለመሆኑ ተረጋግጧል። በመሆኑም የቀረበው የውርስ ንብረት ክፍፍል ክስ በፍ/ሕ/ቁ. 1000/1/ መሠረት በሦስት ዓመት ጊዜ ገደብ በይርጋ ቀሪ ነው ተብሎ የተሰጠው ውሳኔ ሕጉን የተከተለ በመሆኑ የተፈጸመ መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት አላገኘንበትም፤ ስለሆነም ተከታዩ ውሳኔ ተሰጥቷል።

ውሳኔ

1. የአማራ ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ችሎት በመዝገብ ቁጥር 0336925 የካቲት 16 ቀን 2015 ዓ/ም፣ የደቡብ ወሎ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመዝገብ ቁጥር 57366 ሕዳር 23 ቀን 2015 ዓ/ም እና የደላንታ ወረዳ ፍርድ ቤት በመዝገብ ቁጥር 0131757 ጥቅምት 07 ቀን 2015 ዓ/ም አመልካቾች አስመልክቶ የሠጡት ውሳኔ በፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት የሰበር ሥነ-ሥርዓት መመሪያ ቁጥር 17/2015 አንቀጽ 9(1)(ሀ) መሰረት ፀንቷል።

2. ግራቀኙ በዚህ ችሎት ክርክር የደረሰባቸውን ወጭና ኪሣራ የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል።

ማስታወሻ፡ - ይህ የሰበር ችሎት ውሳኔ ሰነ ድለጥናትና ምርምር ሥራ ወይምለግንዛቤ እንጂ

ለፍርድ አፈጻጸምዓላማአያገለግልም!

ትዕዛዝ

1. የውሳኔው ግልባጭ ለሥር ፍርድ ቤቶች ይተላለፍ፡፡
2. በዚህ ችሎት ሐምሌ 20 ቀን 2015 ዓ/ም ክርክር እንዲታገድ የተሰጠው ትዕዛዝ ተነስቷል፡፡ ይጻፍ
3. መዝገቡ ተዘግቷል ወደመዝገብ ቤት ይመለስ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ብ/ም

ማስታወሻ፡ - ይህ የሰበር ችሎት ውሳኔ ሰነ ድ ለጥና ትና ምር ምር ሥራ ወይምለግንዛቤ እን ጂ

ለፍርድ አፈጻጸምዓላማአያገ ለግልም!